

balada o katini

božin pavlovski

Ovo je balada o siromašnoj i ambicioznoj Katini. Prošla je skoro cela decenija, ali sećanje još živi kao opomena siromašnim ljudima. A Katinu i njene drugarice, Ilinu i Rosku, pratila je nemaština od samog rođenja. Vaspitavane su u slobodnom duhu, ali su za život u budućnost zarađivale telom, kao na hiljade drugih na kugli zemaljskoj.

»Ako mi se osmehe sreća, ah, sestre moje, podelićemo svaku radost!« uzdahnula je Katina.

»Sreća se obično ne deli«, mudro je odgovorila Iliina.

»O, ne, sestre drage, muke su nam zajedničke pa ćemo i sreću deliti zajedno, ako naide!« viknula je Katina odlučno.

»Meni je s vama lepo, eto, to je sreća«, blagoje rekla naivna Roska.

Ove tri drugarice odrasle su milovane snežnim vetrom na obroncima Pelistera. Od sela Lavci, preko Brusnika, Dihova, Nižopolja do Magareva i Trnova, nedaleko je bila čuvena njihova lepota. Snežni vetar, tamo gore, pravi čuda od ženskog tela; rascvetava grudi, razblažuje oči, nežno telo priprema za avanture.

I tako, ove tri devojke su sišle u varoš. Prvoga dana lutale su ulicama izgrađenim u novogotskom stilu još u onim konzulskim vremenima, drugog dana u zavodu sretoše dvojicu muškaraca koji su odredili njihovu dalju sudbinu.

»Život u gradu je skup, voće ne raste po trotoarima, sve je u rukama trgovaca!« rekao je onaj stariji sa šaltera.

»Opština daje malu socijalnu pomoć«, dodao je mlađi, »opština je siromašna.«

»Ali, dobri ljudi, kako da nađemo posao?« upitala je Katina.

– »O, to je najteže«, odgovorio je prvi, »nigde nema radnih mesta!«

»Možete naći«, rekao je onaj drugi, »imućnije porodice traže kućne pomoćnice. Ako hoćete, mi ćemo vas tamo uputiti.«

Vreme leti nepovratno, rezonirala je Katina, grad nije med i mleko, zato moramo da se prihvatimo posla koji nam je ponuđen. I drugarice su se latile posla u imućnim kućama.

»Moj gazda je starac iz Kalifornije«, ushićeno je uzdahnula Katina narednog dana, »naš čovek koji se obogatio i živi na dva kontinenta; leto provodi u Evropi, ovde, a zimu u Americi!«

»Oho, moj je gazda profesor! I gazdarica takođe!« rekla je Iliina.

»Tebi se, Katina, najviše osmehnula sreća!« rekla je Roska sa prikrivenom zavistju.

»Ali, sestre moje, delićemo i muke i radost!« utešno se javila Katina. »A tvoj gazda, Roska, šta je on?«

»Lekar, neka tvrdica«, odgovorila je Roska.

»E, sestre mile, znate li šta mi je rekao starac iz Kalifornije? uzbuđeno je nastavila Katina. »E, ne znate! Kaže: – Okej, devojčice, znam da zaslužuješ lepu budućnost. Služi mi lepo, a kad umrem ova kuća ostaće tebi!«

»Ali ti starci su žilavi!« rekla je Iliina.

»Sramota je da mislimo na to«, procedila je Roska.

I tako, vreme je prolazilo, gazde su bile pristojne, devojke marljive. O, da, posao ih je malo ponižavao; one su se nadale da budu kućne pomoćnice, ali su postale služavke u imućnim kućama. Zima je bila na pragu, na nebu se spremao prvi sneg, vetrovi s Pelistera su se uznemirili. I tada se dogodilo nešto veoma značajno:

»Umro je starac iz Kalifornije«, uzviknula je jednog jutra Iliina uzbuđena glasa, »umro je na putu za Ameriku, bog da mu dušu prosti!«

»O, kako je rano umro!« procedila je Roska s tugom.

»Jadni dobročinitelj«, nastavila je Iliina, »zaista je bio vrlo bogat, ali je uvek govorio o pravdi. 'Mir je delo pravde' govorio je, 'ako želimo mir, treba da se borimo za pravdu!«

I tako, dve drugarice, ruku pod ruku, otišle su Katini.

»Nismo uspele u školi, nismo imale sreće u ljubavi«, rekla je Katina tužna osmeha, »ali ćemo zimu provesti lepo. Nek' svira snežni vetar pred vratima, mi ćemo biti u toplim krevetima, nek' pukne neprijatelj od muke!«

Stvari su se odvijale kao u snu. Te večeri su drugarice uživale u krevetima lepe Katine. Uh, muke će biti manje, meditirala je Iliina, kad se ima krov nad glavom, nema razloga da se služi u imućnim kućama. Čekaćemo da nam zavod da pristojnu službu, šaputale su zadovoljno.

»Ne moram više da budemo služavke!« viknula je Roska.

»Pa da, imamo punu slobodu i vreme je da same odlučujemo o poslu koji radimo!« odgovorila je Iliina.

»Ne žurite mnogo, sestre mile. Znam da nećete moći da budete ekonomski nezavisne«, umešala se Katina, »jer ekonomska sloboda je veoma skupa. Ali, drugarice moje, uživajte malo bar sada, a sutra ćemo se dogovoriti o slobodi!«

Tri devojke su pričale do duboko u noć. U Katinijoj glavni kovali su se veliki planovi; lekar kod koga je služila doseljen je iz naših krajeva, govorila je u sebi, možda kao i mi profesor kod koga je služila je takođe našinac, sigurno se s mukom probijao kroz život, onaj starac nije bio iz Kalifornije nego iz našeg sela Magareva. Sva trojica su bila hrabra i zato uspela, zaključila je Katina u svojoj lepoj glavi. Okrenula se drugaricama, ali u njihovim očima nije primetila nikakvu hrabrost; Iliina i Roska su ležale s detinjastim osmehom na ustima, kod njih je upravo nastupala mladost s lepim snovima. One su se s tugom prisećale mučnog puta do ovih kreveta, prisećale su se svoje sudbine. Glupe moje drugarice, rekla je Katina dok se pokrivala jambolijom, neće postići ništa u životu.

Ujutru, dok su Iliina i Roska uživale u slatkim devojčakim snovima, Katina je sišla u dvorište sa svežnjem ključeva. Tamo su bile dve sobice, prizemljuše, ružne kao šupe, hladne i mračne kao pećine. Ubrzo je namestila krevete, obrisala prašinu, pomela podove, zatim oprala ruke uredila kosu kao prava lepota i uputila se svojim prijateljicama. U njenoj lepoj glavi nastale su velike promene.

»Oho, rano ste se olenjile«, viknula je Katina, »hajde, ustanite i pravo na posao. Čekaju vas gazde, kuće su im prave ludnice!«

»Ja bih još malo spavala«, odgovorila je Roska i protegla svoje lepo telo obučeno u zakrpljenu spavačicu.

»A zbog čega da žurimo, sestro mila, šta će nam ta bedna plata?« upitala je Iliina. »Ne moramo da budemo služavke, čekaćemo da nam zavod da bolju službu!«

»Sada imamo krov nad glavom, radost ćemo lepo podeliti!« rekla je Roska uzbuđeno.

»Sreća se obično ne deli«, hladno je odgovorila Katina. »S mukom sam stekla ovu kuću, ponižavali su me, služila sam ih, mučila se, i eto, najzad mi se sreća osmehnula. Vaše vreme, drage moje, još nije došlo i zato morate da radite.«

»Sestro mila, zar si i ti kao one naše gazde?« upitala je Roska.

»A šta bi vi htele?« ljutito je viknula Katina. »Da se razmećemo dobrotom, da od svoje kuće napravim dom za siročiće, da se mučim do kraja života? Gde ste videte to što od mene tražite? Ja sam prostija gazdarica, tek sam se juče okućila i mogu da budem malo sebičnija, ali kakva je razlika između mene i vaših gazda?«

»Idemo odavde!« predložila je Roska Ilini.

»Zašto da odete tako«, prihvatila je Katina. »Možete da ostanete kod mene, stanarina vam neće biti veća ni za dinar. Eto, pripremila sam vam sobe u prizemlju, stanarinu ćete lako plaćati. Mi smo drugarice, rasle smo zajedno, brinuću se o vama koliko god budem mogla!«

»Oh, sestro mila«, rekla je Roska s tugom u glasu, »mi ćemo te se ipak sećati. Odlazimo odavde jer ne želimo da nas unjetava naš čovek, znaš, mi smo vaspitane u slobodi!«

»Ali vama je svejedno kome ćete plaćati, meni ili tamo nekom iz belog sveta!« viknula je Katina s vrata.

Drugarice su se rastale; Iliina i Roska su otišle pored reke Kurdelesa, lepa Katina začuđeno je slepla ramenima i rekla: »Nisam znala da imam zavidljive drugarice, meni se sreća osmehnula, a one nisu htele radost da podeli sa mnom!«

Narednih dana Katina je napunila kuću stana-rima: dvama devojčkama, odraslim tamo gore, iznad sela Lavci, Brusnika, Dihova, Nižopolja, Magareva i Trnova, jednim mehaničarem i jednim violinistom koji je svirao orijentalnu muziku. Katina je povazdan čučala na pragu kuće i nije mogla da se naćudi sebi-čluku svojih drugarica i orijentalnom muzičaru.

Prevod s makedonskog:
Risto Vasilevski

blesak. vreme u dnu

radivoj stanivuk

*taj blesak uzvitan nad tvojom glavom gde je
čudljiva glina prštala
ognjen je krčag iz kog je dozivaš
snovnu
rezak je i jasan glas u vremenu koje je
nanovo nađeno
i boji ti dah riznicom nežnosti i boji ti
nežnost riznicom daha*

*ta zver u dnu prostora
sklupčana
smešna je zmija na putu tvome između
nenada i nejava
traži ti glibave korake straha traži ti
plesnine godine vida
traži ti lomne puževe misli
da bi postao ti koji bivaš
nepokoreni grad
sa devet modrih špilja van vremena
van sablasti mira i uzdaha*

*ta tinjava vrpca postelja nebesna
nek bude sada
i uvek sada
ne šarenosajni svlak što te mami
već zlatni petao s krvavom krunom
koji ume da leti
izaziva buđenja s neba i doziva te
ku-krikom*

*to vreme u dnu prostora brzi je
krokodil u reci
ta reka što sve odnosi
u snu se samo katkad javi:
gde su vam glasne ljubavi i žice glásne
u dnu
gde vam je fijuk oštri drhtava strela
makar u prazno
kada su zderane krinke i vida maternjeg
i privida
kada se svod smaragdnooštri survava
u purpur*

*to ogromno svitanje pod tvojim svlakom gde je
čudljiva glina vladala
ništa drugo nije do telo u pokretu
ništa drugo do velika voda
ništa drugo do osvit tebe kada se zveket
na suncu oglašila
i brusač ūma zablistala*